

MEMORANDUM O RAZUMIJEVANJU

Budući da Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i Međunarodna organizacija rada (MOR), koju zastupa Ured Međunarodne organizacije rada (u daljem tekstu skupno navedeni kao ugovorne strane), žele surađivati u svrhu promicanja i unaprjeđenja dostojanstvenoga rada u Bosni i Hercegovini.

Budući da su se ugovorne strane usuglasile i formilirale svoje prioritete suradnje za 2012.-2015. tijekom konzultacija između Vijeća ministara i socijalnih partnera u Bosni i Hercegovini i MOR Tima za tehničku potporu dostojanstvenom radu i Ureda za središnju i istočnu Europu. Rezultati i lekcije naučene iz provedbe prethodnog Programa dostojanstvenog rada za 2008-2011 i njegova procjena od strane tripartitnih partnera i tehničkih stručnjaka MOR-a u cijelosti su uzeti u obzir.

Budući da je novi Program dostojanstvenoga rada za zemlju (DWCP) za 2012-2015. usuglašen s ključnim prioritetima Okvira za razvojnu pomoć Ujedinjenih naroda (UNDAF) za 2010-2014. on će pridonijeti ostvarivanju njegovih ciljeva. Novi Program dostojanstvenoga rada za zemlju će također dati važan doprinos provedbi nacionalnih razvojnih ciljeva temeljem Milenijskih ciljeva razvoja i Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s Europskom unijom.

Budući da je Bosna i Hercegovina potpisnica Konvencije o povlasticama i imunitetima specijaliziranih agencija iz 1947.godine i njezinoga Dodatka I koji se odnosi na MOR od 1. rujna 1993.godine.

Ugovorne strane ovim putem sada izražavaju svoju suglasnost u svezi sa slijedećim:

1. Ugovorne strane potvrđuju svoju opredijeljenost za suradnju u provedbi Programa dostojanstvenoga rada za zemlju za 2012-2015. i suglasne su u svezi sa slijedećim prioritetima Programa dostojanstvenoga rada za zemlju:

- i. Jačanje kapaciteta vladinih institucija i socijalnih partnera za poboljšanje upravljanja na tržištu rada
- ii. Povećanje mogućnosti za zapošljavanje
- iii. Jačanje sustava socijalne zaštite

2. MOR je suglasna pružiti potporu u mobilizaciji resursa i tehničku suradnju u provedbi Programa dostojanstvenoga rada za zemlju, ovisno o njezinim pravilima, propisima, smjernicama i postupcima, dostupnosti sredstava i uvjetima koji se dogovaraju u pisanom obliku.

3. Vlada je suglasna da u svezi s naprijed navedenom Konvencijom o povlasticama i imunitetima i običajnim međunarodnim pravom ILO-u pruži sve nužne sadržaje i aranžmane za njezine aktivnosti u svezi s Programom dostojanstvenoga rada za zemlju, uključujući izuzeće MOR-a od poreza na dodanu vrijednost za robe, opremu, radove i usluge koji će se koristiti u službene svrhe.

4. Predloženi rezultati za 2012-2015. su ostvarivi u četverogodišnjem razdoblju. MOR, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine i socijalni partneri će povremeno preispitivati provedbu Programa kroz Odbor za pregled Programa dostojanstvenoga rada, kako bi se procijenio ostvareni napredak, pritom zadržavajući nužnu fleksibilnost, kako bi se isti prilagodio novonastalim promjenama u nacionalnom kontekstu.

5. Ovaj Memorandum o razumijevanju (MoR) se može mijenjati dogovorom između ugovornih strana.

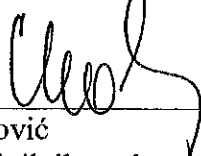
6. Ništa u sadržaju ovoga Memoranduma o razumijevanju ili s njim u svezi se neće tumačiti kao odricanje od povlastica i imuniteta koje uživa ILO.

7. Dokument Programa dostojanstvenoga rada za zemlju se nalazi u prilogu ovoga Memoranduma o razumijevanju. U slučaju da uvjeti koji su navedeni u dokumentu Programa dostojanstvenoga rada za zemlju nisu sukladni uvjetima iz ovoga Memoranduma o razumijevanju, uključujući i odredbama iz članka 3., primjenjuje se i prevladava potonji.

8. Izvornik Memoranduma o razumijevanju je napisan i potpisan na engleskom jeziku. Ukoliko se ovaj Memorandum o razumijevanju prevede na bilo koji od službenih jezika Bosne i Hercegovine, primjenjuje i prevladava tekst na engleskom jeziku.

9. Ovaj Memorandum o razumijevanju, koji ima prednost nad svakom komunikacijom ugovornih strana u svezi s tim pitanjem, stupa na snagu danom potpisivanja od strane ovlaštenih predstavnika ugovornih strana.

Za i u ime Vijeća ministara
Bosne i Hercegovine

Sredoje Nović
Ministar civilnih poslova
Bosne i Hercegovine

Za i u ime Međunarodnog ureda rada

Mark Levij
Direktor, MOR Tim za tehničku
potporu dostojanstvenom radu
Ured za središnju i istočnu Europu

U
Dana [Datum].....6./2./13.....

U
Dana.....6/2/13.....

BOSNA I HERCEGOVINA

DOKUMENT PROGRAMA DOSTOJANSTVENOG RADA

ZA ZEMLJU

2012 - 2015

Potpisna strana

**DOKUMENT PROGRAMA DOSTOJANSTVENOG RADA ZA
BOSNU I HERCEGOVINU 2012 - 2015**

Ovaj program odražava strateško planiranje aktivnosti suradnje MOR-a s Bosnom i Hercegovinom u razdoblju od 2012. do 2015. godine i pripremljen je s partnerima MOR-a u svrhu promicanja dostojanstvenog rada kao ključne komponente razvojnih politika i istodobno kao cilja državne politike vlade i socijalnih partnera.

Identificirana su tri glavna prioriteta koji će odrediti smjer i obim aktivnosti pomoći MOR-a u četvorogodišnjem razdoblju. Ti prioriteti su:

- I. Jačanje kapaciteta vladinih institucija i socijalnih partnera za poboljšanje upravljanja na tržištu rada
- II. Povećanje mogućnosti za zapošljavanje
- III. Jačanje sustava socijalne zaštite

Svojim potpisom strane učesnice odobravaju Program dostojanstvenog rada za zemlju i ističu svoju zajedničku opredijeljenost ispunjenju njegovih ciljeva.

Vijeće ministara BiH:

Nj.E. gospodin Sredoje Nović

Ministar civilnih poslova

Bosne i Hercegovine

Datum: 6/2/13

Međunarodni ured rada:

Gospodin Mark Levin

Direktor, DWT/CO Budimpešta

Budimpešta, Mađarska

Datum: 6/2/13

Sadržaj

Skraćenice.....	iv
Uvod.....	1
I. Trenutna situacija sa stanovišta dostojanstvenog rada	1
1.1. Socio-ekonomski kontekst	1
1.2. Nacionalni razvojni okvir i strategije	8
II. Lekcije naučene iz prethodne suradnje.....	9
III. Prioritetna područja suradnje	9
IV. Upravljanje i provedba	14
V. Aranžmani nadzora i ocjene radnog učinka	14

Skraćenice

BD	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
DSR	Razvojna strategija za zemlju
SIE	Središnja i istočna Europa
PDR	Program dostojanstvenog rada za zemlju
DWT/CO	Tim za tehničku potporu dostojanstvenom radu i Nacionalni ured
EC	Europska komisija
PO	Organizacija poslodavaca
GSV	Gospodarsko-socijalno vijeće
EU	Europska unija
FBIH	Federacija Bosne i Hercegovine
OKU	Opći kolektivni ugovor
BDP	Bruto domaći proizvod
GFTAM	Globalni fond za borbu protiv AIDS-a, tuberkuloze i malarije
MOR	Međunarodna organizacija rada
RRS	Rješavanje radnih sporova
ARS	Anketa o radnoj snazi
IR	Inspekcija rada
MRC	Milenijski razvojni ciljevi
SSS/SSR	Strategija smanjenja siromaštva/Srednjoročna strategija razvoja
SZR	Sigurnost i zdravlje na radu
RS	Republika Srpska
SAP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SIS	Strategija socijalne uključenosti
SBA	Stand-by aranžman
SIDA	Švedska međunarodna agencija za suradnju i razvoj
TP	Tehnička pomoć
S	Sindikatski
UN	Ujedinjeni narodi
UNDAF	Okvir razvojne pomoći Ujedinjenih naroda
VET	Strukovno obrazovanje i obuka

Uvod

Promicanje mogućnosti za žene i muškarce da dobiju dostojanstveno i produktivno zaposlenje u uvjetima slobode, jednakopravnosti, sigurnosti i ljudskog dostojanstva je primarni cilj Međunarodne organizacije rada (MOR). Programi dostojanstvenog rada za zemlju (PDR) promiču dostojanstven rad kao ključnu komponentu razvojnih politika i istodobno kao cilj državne politike vlada i socijalnih partnera.

PDR 2012-2015 identificira strateške prioritete i rezultate koje treba postići u razdoblju od 2012. do 2015.godine kroz zajedničke aktivnosti vlada u Bosni i Hercegovini i socijalnih partnera s jedne strane, te MOR-a s druge. Njegov globalni cilj je promicanje dostojanstvenog rada kroz cjelovitim pristupom politikama koji se operacionalizira kroz niz prioriteta i rezultata. Ovaj program za zemlju je usuglašen s međunarodnim razvojnim programima rada poput Milenijskih razvojnih ciljeva, Okvira za razvojnu pomoć Ujedinjenih naroda (UNDAF) 2010-2014, koji se temelji na državnim razvojnim ciljevima, i Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Europskom unijom. On također uzima u obzir prioritete partnera MOR-a u Bosni i Hercegovini, kako je navedeno u konzultacijama koje su s njima održane. Program iznosi politike, strategije i rezultate koji se traže za postizanje napretka ka dostojanstvenom radu za sve. Ovaj dokument odražava strateško planiranje aktivnosti suradnje MOR-a s Bosnom i Hercegovinom za razdoblje od 2012. do 2015.godine. Odražavajući ocjenu o protekloj suradnji kako partnera tako i stručnjaka MOR-a, cilj Programa je osigurati veću sinergiju i jaču povezanost aktivnosti MOR-a u Bosni i Hercegovini, i time pridonijeti postizanju održivih rezultata.

Ovaj program je napravljen kroz participatorni proces uz uključanje tripartitnih partnera MOR-a i sastoji se od narativnog dijela koji u glavnim crtama govori o socio-ekonomskom kontekstu, naučenim lekcijama, strategiji intervencija i logičkom modelu u kojem se elaboriraju intervencije.

Utvrđene nadležnosti u Bosni i Hercegovini u oblastima obuhvaćenim PDR-om će se u cijelosti poštivati tijekom njegove provedbe.

I. Trenutna situacija sa stanovišta dostojanstvenog rada

1.1. Socio-ekonomski kontekst

Prije krizno razdoblje se odlikovalo gospodarskim rastom, makroekonomskom stabilnošću i jednoznamenastom inflacijom. Gospodarskom rastu su najviše pridonijeli ekspanzija domaće potražnje i izvoza, što je rezultiralo godišnjim rastom BDP-a između 5 i 6 posto. Rast plaća i dohotka po glavi stanovnika, kao i priljeva doznaka su povećali domaću potražnju, dok je povećanje kreditnih plasmana banaka poticalo potrošnju kućanstava i ulaganja u privatni sektor. Unatoč snažnom rastu izvoza, on nije mogao kompenzirati rast uvoza, a to razdoblje je obilježila negativna trgovinska bilanca, čime se poljuljano ukupno postignuće BDP-a, s obzirom da izvoz značajno pridonosi rastu BDP-a.

Pozitivne ekonomske trendove zabilježene u razdoblju od 2005. do 2008. godine je narušila svjetska gospodarska kriza, iako njezin utjecaj na realno gospodarstvo još uvijek nije bio vidljiv u 2008. godini. Cjelokupni učinci krize su bili uočljiviji 2009. godine, kada je realni BDP pao za 3 posto. Kriza je utjecala na smanjenje izvozne potražnje i smanjenje novčanog toka, pri čemu se potonji ogledao u smanjenju dostupnosti kredita, što je pak usporilo osobnu potrošnju i ulaganja, te dovelo do pada stranih izravnih ulaganja i doznaka.

Uslijed svjetske ekonomske krize i slabih fiskalnih politika, Fiskalno vijeće BiH je početkom svibnja 2009. godine zaključilo pregovore s Međunarodnim monetarnim fondom (IMF) o trogodišnjem stand-by aranžmanu (1.57 milijardi američkih dolara/ 1.2 miliona eura), koji je podrazumijevao obvezu provedbe brojnih strukturalnih reformi i fiskalnih mjera prilagodbe. Sukladno Stand-by aranžmanu poduzete su mjere kako bi se osiguralo smanjenje javne potrošnje, a što se odrazilo na smanjenje plaća i drugih troškova za 10 posto za sve korisnike proračuna, kao i na gotovinske transfere ratnim veteranima i obiteljima poginulih boraca. Razina javne potrošnje se u tom razdoblju konsolidirala zahvaljujući Stand-by aranžmanu.

Mada su se znaci oporavka i gospodarske konsolidacije ogledali u postupnom poboljšanju izvoza u 2010. godini, gospodarski rast je bio skroman i iznosio je samo 1 posto. Potrošnja i ulaganja su se sporo oporavljali i bili su ograničeni visokom stopom nezaposlenosti, smanjenjem plaća i ograničenom kreditnom aktivnošću u bankovnom sektoru.

Iako su kratkoročni pokazatelji u prvom tromjesečju 2011. godine sugerirali potencijalni gospodarski oporavak nakon recesije u 2009. godini, mnogi ekonomski pokazatelji su počeli slabiti već u nastavku prvoga polugodišta. Ovaj trend se nastavio u trećem tromjesečju kada su mnogi pokazatelji dosegli prosječne razine iz 2010. godine.

Zaposlenost ¹

Stanovništvo u Bosni i Hercegovini se znatno promijenilo uslijed ratnih zbivanja. Unatoč relativnoj stabilizaciji demografske situacije tijekom proteklih deset godina, od 2006. godine, kada je prvi put provedena Anкета o radnoj snazi, udio radno sposobnog stanovništva pokazuje negativan rast od 5 posto. Promjene u starosnoj strukturi stanovništva u Bosni i Hercegovini tijekom proteklih desetljeća otkrivaju zabrinjavajući trend ubrzog starenja stanovništva.

Unatoč pozitivnim gospodarskim rezultatima postignutim prije svjetske krize, izgledi za zapošljavanje nisu bili zadovoljavajući. Razlozi bi se mogli naći u sporom pokretanju gospodarskih aktivnosti nakon rata i masovnim otpuštanjima nakon privatizacije poduzeća u državnom vlasništvu. Iako je zabilježeno znatno povećanje gospodarskih aktivnosti od 2005. do 2008. godine, to nije bilo dostatno da se kompenziraju gubici radnih mjesta koji su rezultirali iz strukturnih prilagodbi.

Sve do provedbe prve godišnje Ankete o radnoj snazi (ARS) 2006. godine, bilo je teško procijeniti stvarne stope zaposlenosti i nezaposlenosti, te obim neformalnog gospodarstva, jer se mnoge osobe prijavljuju službama za zapošljavanje, kako bi uživale pravo na

¹ Veći dio analize je preuzet iz radnog dokumenta MOR-a br. 86, 2011 "Dinamika zapošljavanja i tržišta rada u Bosni i Hercegovini", također dostupnog na http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/documents/publication/wcms_144423.pdf

zdravstveno osiguranje, a koje sustav socijalne zaštite omogućava nezaposlenim osobama zajedno s naknadama za nezaposlenost. Prema ARS-u iz 2006.godine, stopa nezaposlenosti je iznosila 35 posto. Naredni ARS iz 2007.godine i 2008.godine su pokazali porast stope nezaposlenosti koja je iznosila 36,77 posto u 2007.godini i 40,7 posto u 2008.godini.

Gospodarska kriza je brzo prerasla u krizu zapošljavanja koja je počela potkraj 2008.godine, o čemu svjedoči pad plaćenog zaposlenja u formalnom sektoru, te rast i nezaposlenosti i neformalne zaposlenosti, kao i više razine siromaštva. Prilike za zapošljavanje u 2009.godini su pogoršane s općim padom gospodarskih aktivnosti uslijed svjetske gospodarske krize. U 2009.godini stopa zaposlenosti je pala na 40,1 posto, a stopa nezaposlenosti je porasla na 24,5 posto, što je gotovo tri puta više u odnosu na prosječnih 9.5 posto u EU27.

Statistički podaci pokazuju da je nezaposlenost većinom dugotrajna: polovica svih nezaposlenih je bez posla najmanje pet godina, a četvrtina preko deset godina. Dokazi također sugeriraju da je nezaposlenost u BiH prije strukturna nego frikciona, što sugerira da mnogi, ako ne i većina nezaposlenih, u stvarnosti više nisu na tržištu rada. Čini se da se mnogi koji su prijavljeni kao nezaposleni bave djelatnostima koje im donose prihode u neformalnom sektoru, posebice kada se radi o dugotrajnoj nezaposlenosti. Postojanje velikog neformalnog gospodarstva, koje se obično procjenjuje na oko 30 do 50 posto BDP-a² zemlje ukazuje na nedostatak prilika za dostojanstveno i produktivno zaposlenje.

Glede sudjelovanja žena u radnoj snazi, disparitet među spolovima u stopama zaposlenosti je iznimno veliki, a nesklad u stopama zaposlenosti muškaraca i žena postoji u svim dobnim skupinama. Zapošljavanje mladih je također zabrinjavajuće, jer pokazuje iznimno nisku stopu, a spolna disagregacija u zapošljavanju mladih otkriva nesrazmjer u distribuciji između spolova i ukazuje na nejednakopravan pristup tržištima rada. Ovdje se ne iscrpljuje lista skupina stanovništva koje se sučeljavaju sa izazovima glede nejednakopravnog pristupa tržištu rada, jer postoje i druge ranjive skupine poput osoba sa invaliditetom, povratnika i interno raseljenih osoba, te Roma. Iako ne postoje podaci o stopama zaposlenosti i nezaposlenosti osoba sa invaliditetom, još je teže procijeniti stope zaposlenosti/nezaposlenosti romskoga stanovništva. Službene evidencije zaposlenih i nezaposlenih osoba ne prate status Roma, a i sami Romi se rijetko prijavljuju kao nezaposlene osobe službama za zapošljavanje. Samo 3 posto Roma ima stalna radna mjesta, a najčešće izvore prihoda predstavljaju prodaja sekundarnih sirovina (za 29 posto Roma) i prosjačenje (19 posto), dok 76 posto Roma nikada nije pohađalo i završilo osnovnu školu.³

Unatoč boljim gospodarskim izgledima u 2010.godini, spor oporavak velikih industrija, koje su najviše pogođene krizom, zajedno sa skromnim rastom poslovnih aktivnosti u privatnom sektoru, nisu mogli spriječiti negativne trendove u stopi nezaposlenosti potaknutom recesijom. Prema ARS-u iz 2010.godine, nezaposlenost je značajno porasla i iznosila je 27,2 posto. Značajnije povećanje poslovnih aktivnosti u prvom polugodištu 2011.godine nije rezultiralo rastom zaposlenosti. Tržište rada u BiH ne bilježi značajne pozitivne promjene u prvom polugodištu 2011.godine. Prema ARS-u iz 2011.godine, stopa nezaposlenosti je iznosila 27,6 posto (26 posto za muškarce i 30 posto za žene), i bila je najveća među mladima između 15 i 24 godine. Iznosila je 57,9 posto (56,5 posto za muškarce i 60,6 posto

² Krstic & Sanfey (2006)

³ Prijedlog Strategije socijalne uključenosti u Bosni i Hercegovini, str. 18.

za žene). Stope aktivnosti i zaposlenosti su iznosile 44 posto i 32 posto, dok su u istom razdoblju 2010. godine iznosile 44,6 posto i 32,5 posto. Obje stope su bile veće za muškarce, nego za žene. Stope aktivnosti i zaposlenosti su bile daleko najveće u dobnoj skupini od 25 do 49 godina (70,6 posto i 52 posto).

Kako bi se rješavale ove iznimno visoke stope nezaposlenosti, donesene su strategije zapošljavanja na državnoj i entitetskim razinama u razdoblju od 2009. do 2011. godine. U okviru projekta tehničke suradnje MOR-a i SIDA-e pripremljena je Strategija zapošljavanja u Bosni i Hercegovini 2010.-2014. godine.

Vladine agencije u Bosni i Hercegovini trenutačno rade na razvijanju aktivnih mjera tržišta rada, naspram pasivnih mjera tržišta rada koje su prevladavale u prošlosti. Republika Srpska je u tu svrhu usvojila novi Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, a u Federaciji Bosne i Hercegovine je u pripremi sličan zakon, koji treba konsolidirati kantonalne/županijske i entitetsku službu za zapošljavanje. U tijeku su također intenzivne konzultacije o propisima kojima se uređuje uspostava i rad privatnih agencija za zapošljavanje sukladno Konvenciji MOR-a br. 181, kako bi se poboljšala fleksibilnost tržišta rada i pružila potpora otvaranju radnih mjesta. Ova nastojanja u svakom slučaju treba unaprijediti kroz poboljšane propise o poslovanju, koji bi olakšali registraciju i funkcioniranje poslovanja, dostupnost sredstava privatnom sektoru, te bolje veze između zapošljavanja i obrazovanja, uključujući i provedbu državne VET strategije, te daljnji razvitak koncepta cjeloživotnog učenja.

Socijalna zaštita⁴

Socijalno osiguranje

Nakon raspada bivše Jugoslavije i kolapsa prethodnog mirovinskog sustava, mirovinski sustav u Bosni i Hercegovini je *de facto* počeo od nulti točke. Mirovinski sustav pruža osiguranje i zaštitu od rizika starosti, invaliditeta, smrti i doživljenja, i sve zaposlene osobe su obvezno obuhvaćene sustavom kroz uplatu doprinosa mirovinskoga osiguranja. Sastoji se od mirovinskih shema Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Osim posebnih mirovinskih shema, entiteti imaju posebne sustave doprinosa socijalnoga osiguranja, koji su uređeni entitetskim zakonima o mirovinskom osiguranju i doprinosima. Nedavno je u Republici Srpskoj uveden sustav dobrovoljnog mirovinskog osiguranja.

Dok se mirovinski sustav u Federaciji Bosne i Hercegovine u cijelosti financira iz doprinosa, u Republici Srpskoj se dijelom subvencionira iz proračuna. Neprijavlivanje plaća sa iznosima za doprinose je bilo veoma rašireno. Sustavi za prijavu i prikupljanje poreza i doprinosa koji su nedavno uvedeni u oba entiteta su pooštrili fiskalnu disciplinu i poboljšali prikupljanje socijalnih doprinosa.

Obje mirovinske sheme su već dosegle strukturu zrelog stanovništva, a postojeća stopa ovisnosti radnika naspram umirovljenika nije povoljna. Promjene u dobnoj strukturi stanovništva u Bosni i Hercegovini tijekom proteklih desetljeća otkrivaju trend ubrzanog

⁴ Veći dio analize je preuzet iz Izvještaja MOR-a o reformi penzionog sistema u Bosni i Hercegovini: Prva procjena, također dostupan na:
http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/budapest/download/socsec/pension_report_bosnia_eng.pdf

starenja stanovništva, što je uzrokovano kombinacijom čimbenika (rat, negativan rast stanovništva⁵ i emigracija). Daljnje pogoršanje stope ovisnosti vršit će znatan pritisak na mirovinske fondove i rezultirat će potrebom za većom stopom doprinosa ili većim transferima iz proračuna, ili pak smanjenjem iznosa mirovina. Unatoč ubrzanom starenju stanovništva, postojeći mirovinski sustavi moraju osigurati svoju dugotrajnu održivost.

Kako bi se pronašla rješenja za dugotrajnu financijsku stabilnost mirovinskih sustava u uvjetima demografskih i gospodarskih promjena, dva entiteta su prije nekoliko godina pokrenula mirovinsku reformu, iako je velika parametrijska reforma provedena 2000.godine. Nakon rasprava o reformi mirovinskog sustava uslijedila je izrada strategija o mirovinskoj reformi, koje osiguravaju koncept mirovinske strukture na tri stuba. Narodna skupština Republike Srpske je nedavno usvojila Strategiju mirovinske reforme i njezin Akcijski plan. Nakon provedbe javne rasprave usvojen je novi Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju u prosincu 2011.godine. Socijalni partneri u Republici Srpskoj su bili aktivno uključeni u izradu Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju, a o istom je također raspravljalo i Gospodarsko-socijalno vijeće Republike Srpske.

Potkraj 2011.godine, federalni ministar rada i socijalne politike je predložio Vladi Federacije Bosne i Hercegovine da nova skupina pripremi konačni tekst Strategije reforme mirovinskog sustava, kako bi se postigla bolja rješenja i omogućilo izravno sudjelovanje zainteresiranih strana. Skupina se sastojala od znanstvenika, predstavnika sindikata i poslodavaca, kao i umirovljenika. Ona je trebala da preispita postojeći sustav i prethodno raspravljaju Strategiju o reformi mirovinskog sustava, upozna se sa usporednim mirovinskim sustavima u regiji i šire, te predloži novu strategiju koja će korištenjem najboljih praksi i iskustava poboljšati mirovinski sustav u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Novi Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske sada predviđa osnivanje tripartitne upravljačke strukture u Upravnom odboru Fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje. Socijalni partneri u Republici Srpskoj su također zastupljeni u upravnim odborima Fonda za stručno osposobljavanje i zapošljavanje osoba sa invaliditetom i Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske.

Sigurnost i zdravlje na radu

Područje sigurnosti i zdravlja na radu (SZR) se također uređuje na razini entiteta i distrikta kroz odvojeno zakonodavstvo, a nadzor vrše inspekcije rada. Republika Srpska je 2007.godine usvojila novi Zakon o SZR-u. Federacija Bosne i Hercegovine je također izradila novi Zakon o SZR-u koji je u proceduri parlamentarnoga usvajanja. Poteškoće koje proizlaze iz provedbe predratnog Zakona o SZR-u u Federaciji Bosne i Hercegovine ne odnose se samo na kazne koje su još uvijek izražene u staroj i nevažećoj valuti, nego i na neusuglašenost Zakona sa Okvirnom direktivom 89/391/EEC.

Novi Zakon o SZR-u Republike Srpske kao i predloženi Zakon o SZR-u Federacije Bosne i Hercegovine su usuglašeni s Konvencijom MOR-a br. 155 i Okvirnom direktivom 89/391/EEC. Oni stavljaju akcent na prevenciju i odgovornost poslodavca za sigurno i zdravo radno mjesto, te uvode procjenu rizika na radnom mjestu sukladno navedenoj Direktivi. Međutim,

⁵ Izvješće o ljudskom razvoju iz 2009.godine procjenjuje stopu rasta stanovništva od 0,3 između 1990. i 1995.g., a -0,1 između 2005. i 2010.god.

europske integracije će iziskivati daljnje usuglašavanje odredba SZR-a s pravnim naslijeđem Zajednice, a u tijeku je i analiza poštivanja Konvencija MOR-a i pravnog naslijeđa Zajednice. Bosna i Hercegovina je nedavno ratificirala Konvenciju MOR-a br. 187 o Promotivnome okviru za sigurnost i zdravlje na radu.

Iako je trenutačna epidemija HIV-a u Bosni i Hercegovini na niskoj razini s manje od 0,01 posto stope učestalosti, zemlja je učinila napore da zadrži nisku prevalenciju i s tim ciljem je izrađena državna HIV/AIDS Strategija 2011.-2016.god., a provedeno je i niz aktivnosti koje su sponzorirali UNAIDS i GFTAM. Međutim, stigma u svezi sa HIV-om i diskriminacija osoba koje žive sa ili su pogođeni HIV-om su i dalje nazočni. Do sada se pitanje HIV/AIDS-a nije smatralo pitanjem radnog mjesta, iako državna Strategija prepoznaje potrebu za izradom pravnog okvira koji bi zaštitio ljudska prava osoba koje žive sa HIV-om i AIDS-om, uključujući i prava u svezi s radom. Kako bi unaprijedila i očuvala ljudska prava i prava u svezi s radom osoba koje žive sa HIV/AIDS-om, treba poboljšati poznavanje i razumijevanje socio-ekonomskih posljedica i posljedica HIV/AIDS-a po radnu snagu, a nacionalne akcijske programe za HIV/AIDS usmjeriti tako da uključe svijet rada.

Inspekcija rada

Nadzor nad provedbom zakona o radu i propisa o SZR-u vrše inspekcije rada, koje imaju ključnu ulogu u promicanju dostojanstvenog rada i osiguranju radnih standarda na radnom mjestu. Inspekcija rada u Bosni i Hercegovini je organizirana sukladno ustavnom poretku zemlje. Usljed nedavnih reformi one su postale sastavni dio općih inspektorata na razini entiteta, distrikta i kantona. Imajući na umu činjenicu da su inspekcije rada kadrovski nedostavno popunjene, one primjenjuju više integriran pristup inspekciji, tako što će se usredotočiti na prevenciju i uključivanje poslodavaca i radnika. Međutim, treba još raditi kako bi se učinkovito pratila provedba SZR standarda. Također, ne postoje pouzdani podaci o nezgodama na radu, što je posebice slučaj u Federaciji Bosne i Hercegovine, gdje su kantoni/županije nadležni za vođenje evidencija. Također bi trebalo razmotriti strategije koje se bave neprijavljenim radom, odnosno trebale bi uključiti druge organizacije, kako bi se identificirali trendovi u neformalnom gospodarstvu i promovirali zajednički naponi u borbi protiv ove pojave.

Socijalni dijalog

Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvencije MOR-a br. 144 o tripartitnim konzultacijama (Međunarodni standardi rada), br. 87 o slobodi udruživanja i br. 98 o kolektivnom pregovaranju. Konvencija MOR-a br. 154 o kolektivnom pregovaranju nije ratificirana.

Zakoni o radu entiteta i distrikta su postavili temelj za tripartitni i bipartitni socijalni dijalog, kao i uspostavu gospodarsko-socijalnih vijeća. Tripartitno i bipartitno kolektivno pregovaranje se odvija na razini entiteta i distrikta. Novi Opći kolektivni ugovor (OKU) u Republici Srpskoj je potpisan u svibnju 2010.godine nakon opsežnih pregovora sa socijalnim partnerima. U Federaciji Bosne i Hercegovine su strane u Općem kolektivnom ugovoru (OKU) blizu zaključenja pregovora o amandmanima na Opći kolektivni ugovor koji je potpisan 2005.godine. OKU-i uređuju niz pitanja, uključujući i najnižu plaću, o čemu se dalje pregovara na razini sektora kroz sektorske kolektivne ugovore. Pregovarački kapaciteti socijalnih partnera su se poboljšali kroz projekt tehničke suradnje ADA-e i MOR-a, kao i

njihov kapacitet da se bolje angažiraju u smislenom socijalnom dijalogu. Iako sustav prikupljanja kolektivnih ugovora postoji na razini entiteta, sa širenjem kolektivnih ugovora na razinu poduzeća bit će nužna sofisticiranija baza podataka kolektivnih ugovora u budućnosti.

Entiteti i distrikt su samostalni u osmišljavanju zakona o funkcioniranju tripartitnih tijela za socijalni dijalog. Uspostava organizacija poslodavaca i radnika je uređena zakonima o udrugama i zakladama na državnoj, entitetskim i razini distrikta. Poslodavci i radnici su ujedinjeni u svojim organizacijama na razini entiteta, distrikta i države. Međutim, organizacije radnika koje su uspostavljene na državnoj razini još uvijek se sučeljavaju s poteškoćama glede njihove registracije, unatoč preporukama nadzornih tijela MOR-a.

Gospodarsko-socijalna vijeća na entitetskoj razini se redovito sastaju i daju mišljenje o gospodarskim i socijalnim pitanjima. Nije postignut nikakav napredak glede uspostave državnog Gospodarsko-socijalnog vijeća, jer još uvijek ne postoji Zakon o reprezentativnosti socijalnih partnera. Štoviše, do sada nije postignut sporazum u svezi s njegovom uspostavom i radom. Nepostojanje kriterija reprezentativnosti i neriješeno pitanje registracije krovne organizacije radnika, kao i pitanje reprezentativnosti poslodavaca su doveli do zastoja u konzultacijama, unatoč nekolicini pokušaja da se pronađu rješenja radi prevladavanja ovih poteškoća.

Pored novih kriterija reprezentativnosti uvedenih posljednjim amandmanima na Zakon o radu u 2007. godini, u Republici Srpskoj postoji potreba za usvajanjem Zakona o kolektivnom pregovaranju. Gospodarsko-socijalno vijeće Republike Srpske je osnaženo usvajanjem novog Zakona o Gospodarsko-socijalnom vijeću, te drugim propisima i aktima koji se odnose na rad Gospodarsko-socijalnog vijeća. U Federaciji Bosne i Hercegovine postoji Sporazum o Gospodarsko-socijalnom vijeću iz 2004. godine koji uređuje uspostavu, mandat i rad Gospodarsko-socijalnog vijeća i koji će se najvjerojatnije zamijeniti zakonom. Pitanje kriterija reprezentativnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine bi se moglo riješiti posebnim zakonom koji uređuje kriterije reprezentativnosti, iako je reprezentativnost organizacija radnika i poslodavaca razrađena u Nacrtu novog Zakona o radu u FBiH koji je u proceduri parlamentarnog odobravanja.

U studenom 2011. godine potpisan je Sporazum o Ekonomsko-socijalnom vijeću Distrikta Brčko.

Pored Gospodarsko-socijalnog vijeća u Republici Srpskoj djeluju i nedavno uspostavljeni tripartitni odbori o SZR-u i neprijavljenom radu u građevinskom sektoru. Potonji je usvojio Strategiju za borbu protiv neprijavljenog rada u građevinskom sektoru, te pridonio brojnim promjenama u nekolicini zakona s ciljem ukidanja neprijavljenog rada u tom konkretnom sektoru.

U posljednjih nekoliko godina sve se više prepoznaje značaj mirnog rješavanja radnih sporova, a posebice u uvjetima opadanja gospodarskih rezultata. U tu svrhu je donesen Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova u Republici Srpskoj, čije su izmjene i dopune usvojene nedavno. Sukladno Zakonu, Vlada je uspostavila Agenciju za mirno rješavanje radnih sporova u kojoj radi niz miritelja i arbitara. Agencija je počela sa radom u rujnu 2010. godine. Količina primljenih radnih sporova je ukazala na potrebu za dodatnim brojem

miritelja i arbitara, što je i urađeno. U nepunih godinu dana svog postojanja, Agencija je opravdala svoju svrhu i riješila niz individualnih i kolektivnih radnih sporova.

U Federaciji Bosne i Hercegovine, postoji mehanizam za mirno rješavanje kolektivnih radnih sporova koji je zainteresiranim stranama dostupan kroz Mirovno vijeće Federacije Bosne i Hercegovine, a koje rezultira iz Zakona o radu. Posredovanje se trenutačno ne poduzima na profesionalnom osnovu ili putem obučenih miritelja i posrednika. Iako je dragovoljno i besplatno, zainteresirane strane ga nedostavno koriste.

Nadležno Ministarstvo je nedavno pripremlilo Nacrt zakona o mirnom rješavanju radnih sporova, a socijalni partneri su već dali komentare. Nacrt zakona trenutačno razmatraju kantoni/županije. Nakon usvajanja Zakona, budućim miriteljima i arbitrima će trebati obuka kako bi se djelotvorno uključili u radne sporove. Međutim, u slučaju neuspjeha te inicijative iz bilo kojeg razloga, postojeći sustav se može unaprijediti kroz njegovu boljom promidžbom.

Međunarodni standardi rada

Bosna i Hercegovina je ratificirala sve temeljne i prioritetne Konvencije MOR-a.⁶ Lista ratificiranih međunarodnih standarda rada je proširena nedavnom ratifikacijom svih međunarodnih standarda rada usvojenih od 1993. do 2009. godine. Bosna i Hercegovina je u bližoj prošlosti bila uspješna u ispunjavanju svojih ustavnih obveza glede izvještavanja nadzornih tijela MOR-a o ratificiranim međunarodnim standardima rada, te u dostavljanju novousvojenih standarda vlastima u državi. Postignut je izvanredan napredak u ovoj oblasti.

Međutim, nužno je daljnje poboljšanje, kako bi se osigurala puna usuglašenost zakona i prakse s ratificiranim radnim standardima, prema zahtjevima Komitet stručnjaka za primjenu konvencija i preporuka MOR-a. Promovirat će se ratifikacija Konvencije br. 151 o radnim odnosima (javna služba) i Konvencije br. 154 o kolektivnom pregovaranju.

1.2. Nacionalni razvojni okvir i strategije

Program dostojanstvenog rada za zemlju 2012.-2015. godine će unaprijediti potporu koju MOR pruža zemlji u provedbi njezine razvojne strategije i strategije socijalne uključenosti, zajedno s potporom drugih međunarodnih organizacija. On odražava prioritete partnera, uzimajući u obzir ciljeve politika Prijedloga strategije razvoja zemlje 2010.-2014. (DSR) i Prijedloga strategije socijalne uključenosti 2010.-2015. (SIS). Prijedlog DSR-a navodi slijedeće strateške ciljeve zajedno s prioritetima i mjerama: (i) Makroekonomska stabilnost, (ii) Konkurentnost, (iii) Zapošljavanje, (iv) Održivi razvitak (v) EU Integracija i (vi) Socijalna uključenost. Prijedlog je također usuglašen s međunarodnim razvojnim agendama: Milenijskim razvojnim ciljevima (MRC) i Okvirom Ujedinjenih naroda za razvojnu pomoć 2010.-2014. (UNDAF), pri čemu potonji artikulira najveće izazove za Bosnu i Hercegovinu, a čiji se rezultati u svezi Demokratskog upravljanja i Socijalne uključenosti odražavaju u Programu za zemlju. Kao član obitelji UN-a u Bosni i Hercegovini, MOR surađuje sa ostalim UN Agencijama i pridonosi provedbi razvojne agende Bosne i Hercegovine.

⁶ Temeljne konvencije: K 29, K 87, K 98, K 100, K 105, K 111, K 138, K 182; Prioritetne konvencije: K 81, K 122, K 129, K 144.

II. Lekcije naučene iz prethodne suradnje

Prethodni PDR za Bosnu i Hercegovinu 2008.-2010.g. je finaliziran potkraj 2008.godine temeljem opširnih konzultacija s partnerima. Potpisao ga je ministar civilnih poslova 15.10.2009.godine, nakon odobrenja Vijeća ministara od 02.07.2009.godine, i proširen je na 2011.godinu kroz razmjenu pisama između DWT/CO Budimpešta i Ministarstva civilnih poslova u ime Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Usuglašen je sa Zajedničkom procjenom za zemlju, te UNDAF-om 2004.-2009. i UNDAF-om 2010.-2014.godine. Završno samoocjenjivanje svih partnera s predstavnicima vlada i organizacija poslodavaca i radnika održano je u prosincu 2011.godine.

Glavni rezultat koji je postignut u promicanju dostojanstvenog rada je povećana svijest o važnosti funkcioniranja socijalnog dijaloga, a koji se temelji na ojačanom zakonodavnom okviru i osnaženim socijalnim partnerima. Bez ojačanog socijalnog dijaloga i osnaženih socijalnih partnera, koji mogu utjecati na rad, zapošljavanje i socijalne politike i zakonodavstvo, kao i proces kolektivnog pregovaranja, mirno rješavanje radnih sporova i upravljanje fondovima socijalnog osiguranja, nema ni dostojanstvenog rada.

Glede sudjelovanja socijalnih partnera u PDR procesu, potrebno je što je prije moguće riješiti unutarnja pitanja organizacija poslodavaca (uspostava nove organizacije/udruge) kako bi se riješila reprezentativnost organizacija poslodavaca iz Republike Srpske na državnoj razini.

Također, u cilju jačanja osjećaja nacionalnog "vlasništva" nad PDR procesom, nužno je uspostaviti PDR odbor sastavljen od članova/zamjenika članova, koji bi također imali ulogu fokalnih osoba u njihovim institucijama/organizacijama. Na taj način bi se osigurala institucionalna memorija partnera u svezi s PDR-em i pravilan protok PDR informacija, te po potrebi vršile prilagodbe PDR-a u promjenjivim okolnostima. Štoviše, to bi također omogućilo bolji pregled stanja u svezi s postignutim rezultatima, kao i izazovima koji se pojavljuju u područjima koja se odnose na agendu dostojanstvenog rada, a koji nisu nužno dio PDR-a, kako bi se prikladno odrazili u PDR-u i usmjeravali partnere u osmišljavanju slijedeće PDR generacije.

Zamijećeno je bolje razumijevanje terminologije i formata programa, što je rezultat predstavljanja agende dostojanstvenog rada zajedno s načelima upravljanja temeljenog na rezultatima i njegove primjene na PDR.

Glede pomoći MOR-a, treba napomenuti da su partneri jednoglasno pohvalili njezinu pomoć, te također visoko ocijenili primljenu tehničku pomoć.

III. Prioritetna područja suradnje

Prioritetna područja suradnje i rezultati Programa za zemlju su razvijeni u uskoj suradnji s partnerima. Proces je započeo s pojedinačnim konzultacijama i ocjenom zadnjeg PDR-a. Nakon tih razgovora i temeljem inputa koje je primio DWT/CO u Budimpešti pripremljen je prijedlog narativnog dijela Programa o kojem se dalje raspravljalo na tripartitnom okruglom stolu u prosincu 2011.godine. Partneri su također dostavili i pisane primjedbe i zapažanja u siječnju 2012.godine. Ovaj program je rezultat gore navedenog procesa konzultacija.

Imajući u vidu lekcije naučene iz protekle suradnje, MOR će težiti ka jačanju kapaciteta partnera i proširivanju utjecaja Politike dostojanstvenog rada MOR-a sukladno Milenijskim razvojnim ciljevima za Bosnu i Hercegovinu, Zajedničkoj procjeni UN-a za zemlju i akcijskim programima vlade. Strategija će obuhvatiti djelovanje uz izravno sudjelovanje partnera, te multilateralnih i bilateralnih donatora.

U okviru sveobuhvatne teme „Dostojanstven rad za sve“, u razdoblju 2012.-2015.godina MOR će se u Bosni i Hercegovini usredotočiti na tri programska prioriteta za zemlju, koje treba smatrati dugotrajnim ciljevima:

- I. Jačanje kapaciteta vladinih institucija i socijalnih partnera za poboljšanje upravljanja na tržištu rada
- II. Povećanje mogućnosti za zapošljavanje
- III. Jačanje sustava socijalne zaštite

Kao tehnička agencija Ujedinjenih naroda i agencija koja donosi standarde, MOR može osigurati tehničku potporu visoke kvalitete u svezi sa četiri strateška cilja Agende dostojanstvenog rada. Točnije, Tajništvo MOR-a ima dugogodišnje iskustvo i tehničku ekspertizu u područjima standarda rada, promicanja zapošljavanja, socijalne zaštite i socijalnog dijaloga. Rodna jednakopravnost je od temeljnog značaja za ostvarivanje Agende dostojanstvenog rada. Stoga se ulažu naponi kako bi se pitanja rodne jednakopravnosti u znatnijoj mjeri integrirala u sva područja strateških ciljeva MOR-a. MOR je jedina organizacija u kojoj su znanje i iskustva tripartitnih partnera dokumentirana, razmatrana i podijeljena diljem zemalja i regija. DWT/CO MOR-a u Budimpešti je proveo veliki broj projekata u središnjoj i istočnoj Europi na ukupno zadovoljstvo donatora i zemalja korisnica.

Prioritet 1. Jačanje kapaciteta vladinih institucija i socijalnih partnera za poboljšanje upravljanja na tržištu rada.

Rezultat 1.1: Pravno i institucionalno okruženje koje omogućava puno ostvarenje socijalnog dijaloga.

Kako bi se ojačao tripartitni socijalni dijalog na državnoj razini, treba riješiti pitanje kriterija reprezentativnosti socijalnih partnera na državnoj razini. MOR će osigurati tehničku pomoć u svezi sa uspostavom objektivnih i unaprijed identificiranih kriterija reprezentativnosti na državnoj razini. U cilju širenja obuhvata kolektivnog pregovaranja u privatnom sektoru, postizanja većeg razumijevanja ovog pitanja od strane vlade i povećanja svijesti o njezinoj ulozi u vezi s kolektivnim pregovaranjem razmijenit se razne evropske prakse (Belgija, Irska, Njemačka, Nizozemska).

Pored toga, osigurat će se tehnička potpora u svezi sa uspostavom operativnih mehanizama za mirno rješavanje radnih sporova u Federaciji Bosne i Hercegovine. Naročita pozornost će se posvetiti rješavanju radnih sporova u javnom sektoru, i u Federaciji Bosne i Hercegovine i u Republici Srpskoj. Tehnička pomoć će obuhvatiti promidžbu ratifikacije Konvencije o radnim odnosima (javna služba) br. 151 od strane Bosne i Hercegovine.

Pokazatelji rezultata:

- Temeljem MOR preporuka tripartitni partneri osmišljavaju i provode mjere kojima se potiče i promiče učinkovito kolektivno pregovaranje na raznim razinama, te poboljšava njihova koordinacija.
- Propis o uspostavi mehanizma za mirno rješavanje radnih sporova je usvojen u Federaciji BiH.
- Usvojen je Akcijski plan za promidžbu ratifikacije i provedbe K. 151.

Rezultat 1.2: Povećan institucionalni kapacitet organizacija poslodavaca i radnika.

Jačanje organizacija poslodavaca ima za cilj izgradnju njihovih kapaciteta, pružanjem potpore poslodavcima pružiti potpora, kako bi se djelotvornije angažirali u gospodarskim i društvenim forumima na svim razinama, i da bi se osiguralo povoljno zakonodavno okruženje za poslovanje, što bi išlo u prilog održivim poduzećima. U žarištu će također biti i jačanje kapaciteta PO u transponiranju EU direktiva u domaće zakonodavstvo. MOR će i dalje pomagati PO, kako bi im pružila potporu u širenju njihovog članstva kojem bi pružale nove ili bolje usluge.

U žarištu tehničke pomoći i izgradnje kapaciteta sindikata će i dalje biti kolektivno pregovaranje, uključujući i na razini poduzeća, te jačanje jednakopravnosti spolova u kolektivnom pregovaranju.⁷ Dodatno će se ojačati kapaciteti sindikata za konsolidaciju Općeg kolektivnog ugovora i sektorskih kolektivnih ugovora. MOR će pružiti pomoć sindikatima kako bi bolje artikulirali odredbe kolektivnih ugovora i time unaprijedili provedbu.

Pokazatelji rezultata:

- PO dostavljaju konačne preporuke u svezi sa izmjenama i dopunama Općeg kolektivnog ugovora (OKU) na razini Federacije (FBiH).
- PO vrše obuku svih članova u svim područjima BiH u pružanju potpore održivim poduzećima (Federacija BiH, Republika Srpska, Brčko distrikt).
- PO dostavljaju konačne preporuke o izmjenama i dopunama Zakona o radu kako bi osigurali da zakonodavstvo pravilno odražava EU direktive.
- Sindikati daju konkretne prijedloge u svezi politika na Opći kolektivni ugovor i sektorske ugovore.
- Sindikati su razvili i koristili modul za obuku o jednakopravnosti spolova.

Rezultat 1.3: Međunarodni standardi rada se bolje odražavaju u radnom zakonodavstvu.

MOR će i dalje pružati pomoć u svezi s međunarodnim standardima rada, kako bi izgradila ekspertizu i razumijevanje aktivnosti nužnih za provedbu međunarodnih standarda rada.

⁷ Uz vođenje računa o Zaključcima Međunarodne konferencije rada o jednakopravnosti spolova iz 2009.

Pomoć će obuhvatiti analizu praznina, tehničke savjete o implementaciji K 94, te prijenos europskih praksi o uređenju netipičnih oblika rada.

Pored toga, MOR će pružiti tehničku pomoć i potporu za ratifikaciju K 154. Sveukupni cilj je pružiti pomoć socijalnim partnerima u javnom sektoru na uspostavi i radu stalnih bipartitnih mehanizama u vođenju kolektivnog pregovaranja. Participatorno upravljanje će dodati legitimnost procesu donošenja odluka. Kolektivno pregovaranje može pridonijeti promicanju mirnih industrijskih odnosa i gospodarskog razvoja u Bosni i Hercegovini, gdje je razina povjerenja i ukupnog zadovoljstva životom niža nego u većini europskih zemalja.

Pokazatelji rezultata:

- Tripartitni partneri poduzimaju pravne i praktične mjere za primjenu međunarodnih standarda rada kao odgovor na pitanja koje su postavila nadzorna tijela MOR-a.
- Usvojen je Akcijski plan za promidžbu ratifikacije i provedbe K. 154.

Prioritet 2: Povećanje mogućnosti za zapošljavanje.

Rezultat 2.1: Unaprijeđen sustav strukovnog obrazovanja i obuke (VET) za poboljšanu zapošljivost s posebnim osvrtom na ranjive skupine.

MOR će kroz istraživanja i analize reformi VET politike pridonijeti izradi politika temeljenih na dokazima. Posebna pozornost će se posvetiti razumijevanju dinamike i rezultata tržišta rada kada su u pitanju mladi, radnice svih dobnih skupina i druge ranjive skupine radi donošenja zaključka u svezi sa smjerom politika za promicanje inkluzivnih prilika za zapošljavanje. Empirijske analize će popločati put prikladnijoj tehničkoj pomoći za poboljšanje rezultata tržišta rada kada su u pitanju žene, a koji će se stalno pratiti u okviru ovog rezultata.

Pokazatelji rezultata:

- Izvršeno je istraživanje i analiza za VET politiku temeljenu na dokazima.
- Izvršeno je istraživanje i analiza trendova tržišta rada za ranjive skupine.

Prioritet 3: Jačanje sustava socijalne zaštite

Rezultat 3.1: Održivost mirovinskih sustava je ojačana reformskim procesima temeljenim na tripartitnom socijalnom dijalogu.

Uz tehničku pomoć MOR-a, tripartitni partneri će razmatrati i postići dogovor o mjerama mirovinske reforme putem tripartitnog socijalnog dijaloga, te poduzeti konkretne korake kako bi osigurali učinkovitu provedbu istih. MOR će kreirati forum za raspravu o politikama i produbiti saznanja tripartitnih partnera o nedavnim iskustvima u mirovinskoj reformi u zemljama središnje i istočne Europe. U zemlji će se prevesti i distribuirati izvješće o usporednoj analizi. Kapacitet tripartitnih partnera će se dodatno ojačati u cilju potpore dijalogu o politikama.

Pokazatelji rezultata:

- Distribuirana je Analiza o nedavnom iskustvu u mirovinskoj reformi u zemljama središnje i istočne Europe.
- Tripartitni akteri su postigli koncenzus o mjerama mirovinske reforme.

Rezultat 3.2: Poboljšani pravni i politički okviri o HIV-u i AIDS-u, kako bi se osigurala učinkovita zaštita prava osoba koje žive sa HIV-om sukladno Preporuci MOR-a br. 200.

MOR će ojačati kapacitete inspektora rada (IR), kako bi u svoje inspekcije uvrstili nadzor nad pitanjima u s vezi HIV/AIDS-a. Ovo će poslužiti kao osiguranje provedbi odnosnih pravnih propisa. Također, MOR će pružiti tehničku potporu za osiguranje pravne zaštite osobama koje žive sa HIV/AIDS-om u Zakonu o radu.

Pokazatelji rezultata:

- Inspektori rada integriraju pitanja HIV/AIDS-a u svoje savjetodavne usluge, sukladno međunarodnim standardima o HIV/AIDS-u.
- Poboljšani su postojeći pravni i politički okviri za osiguranje zaštite prava ljudi koji žive sa HIV/AIDS-om sukladno Preporuci MOR-a br. 200.

Rezultat 3.3: Ojačati učinkovitost sustava inspekcije rada radi boljeg promicanja dostojanstvenih uvjeta rada kroz informiranje, savjete i provedbu zakona.

MOR će pomoći u izgradnji kapaciteta inspekcija rada pružanjem tehničke pomoći kako bi se bolje informirali i nadzirali uvjete rada, posebice glede zaštite zdravlja i sigurnosti, te neprijavljenog rada. Pružit će se tehnička pomoć za izradu rodno senzitivnih smjernica politika, obuku inspektora rada, te omogućavanje razmjene praktičnih alata i najboljih praksi, kroz umrežavanje sa organizacijama iz EU i istočne Europe. MOR će se zalagati za uspostavu tripartitnog tijela radi istraživanja problema i promicanja mjera za borbu protiv neprijavljenog rada.

Pokazatelji rezultata:

- Smjernice politika za inspekcije rada u svezi s neprijavljenim radom i zaštitom zdravlja i sigurnosti su preispitane ili priređene u konzultaciji sa socijalnim partnerima, te su iste provedene.
- Uspostavljeno je tripartitno tijelo za borbu protiv neprijavljenog rada.
- Managementu je pružena potpora i praktični alati radi bolje informiranosti i provedbe zakona o zaštiti zdravlja i sigurnosti na radu, te neprijavljenoga rada.
- Inspektori rada su obučeni u sigurnosti i zdravlju na radu, zakonu o radu i suvremenim inspekcijskim metodama.
- Potpisani su protokoli o bilateralnoj suradnji sa sestrinskim organizacijama iz istočne Europe i EU.

IV. Upravljanje i provedba

Programom suradnje će se upravljati kroz mrežu sastavljenu od DWT/CO Budimpešta, nacionalnog koordinatora u Sarajevu, Regionalnog ureda za Europu i tehničke jedinice u sjedištu u Genevi. Nacionalni koordinatori će imati koordinacionu ulogu zajedno s DWT/CO Budimpešta. MOR će i dalje surađivati s glavnim akterima u zemlji, kao što su UN, sukladno UNDAF-u, Svjetska banka i Delegacija EC.

Ciljevi ovog programa će se provoditi kroz projekte tehničke suradnje, savjetodavne misije i seminare za širenje informacija i izgradnju kapaciteta. Izvanproračunska sredstva i redovita proračunska sredstva MOR-a će se koristiti za financiranje provedbe Programa za zemlju. Spomenuta mreža MOR-a će i dalje mobilizirati dodatna sredstva za praćenje postignutih rezultata, imajući na umu prioritetna pitanja partnera. Vlada i socijalni partneri će staviti na raspolaganje svoje stručno osoblje i prostorije, te pružati logističku potporu prema potrebi. Oni su opredijeljeni da provode daljnje korake koji su nužni za ostvarivanje očekivanih rezultata sukladno Planu rada PDR-a, koji će se pripremiti.

V. Aranžmani nadzora i ocjene radnog učinka

Redoviti pregledi provedbe Programa dostojanstvenog rada će se obavljati s partnerima korištenjem interaktivnih metoda. Misije stručnjaka MOR-a i njihova interna izvješća će se koristiti kao dio procesa praćenja. Provedba Programa dostojanstvenog rada će se interno pregledati svakih šest mjeseci od strane Odbora PDR-a, koji se sastoji od predstavnika partnera i nacionalnog koordinatora. DWT/CO direktor će najmanje jednom tijekom trajanja Programa ocjenjivati programska postignuća s partnerima u Bosni i Hercegovini. Plan provedbe Programa dostojanstvenog rada će se jednom godišnje interno pregledati i prilagoditi, kako bi po potrebi odrazio promijenjene okolnosti, s ciljem poboljšanja provedbene strategije. Odbor za pregled PDR-a će odobravati revidirani Plan provedbe.

Matrica sa rezultatima za PDR Bosna i Hercegovina 2012-2015

Tabela 1.1: Predložak sažetka logike PDR-a po prioritetima i rezultatima

Programski rezultati (1)	Veze s nacionalnim planovima/okvirima (2)	Veze sa UNDAF-om (3)	Veze/doprinosi MOR Operativnim P&B rezultatima (4)	Strateški partneri (5)	Koordinator rezultata (6)
PDR Prioritet 1: Jačanje kapaciteta vladinih institucija i socijalnih partnera za poboljšanje upravljanja na tržištu rada.					
Rezultat 1.1: Pravno i institucionalno okruženje koje omogućava puno ostvarenje socijalnog dijaloga (12.2) BIH103	Državna razvojna strategija (DSR) i Strategija socijalne uključenosti (SSU) – obje za razdoblje 2010-14 u procesu odobravanja.	UNDAF 2010 – 2014 Rezultat 1: Demokratsko upravljanje	410300 - Rezultat 12: Socijalni dijalog i industrijski odnosi: Tripartizam i osnaženo upravljanje tržištem rada doprinose učinkovitom socijalnom dijalogu i čvrstim industrijskim odnosima.	Vijeće ministara ESV/ESS FBiH, RS i BD KSBiH, APBiH i UUPRS	Cristina Mihes
Rezultat 1.2: Povećan institucionalni kapacitet organizacija poslodavaca i radnika (dva PDR rezultata u IRIS-u: (BIH801 -9.3 Osnovica i BIH802 - 10.2, u pripremi)	Državna razvojna strategija (DSR) i Strategija socijalne uključenosti (SSU) – obje za razdoblje 2010-14 u procesu odobravanja.	UNDAF 2010 – 2014 Rezultat 1: Demokratsko upravljanje	410225 – Rezultat 09: Organizacije poslodavaca: Poslodavci imaju jake, neovisne i reprezentativne organizacije. 410250 – Rezultat 10: Organizacije radnika: Radnici imaju jake, neovisne i reprezentativne organizacije.	APBiH, UUPRS i KSBiH	Anne Knowles Ovidiu Jurca
Rezultat 1.3: Međunarodni standardi rada se bolje odražavaju u radnom zakonodavstvu - BIH826 (18.1, u pripremi)	Državna razvojna strategija (DSR) i Strategija socijalne uključenosti (SSU) – obje za razdoblje 2010-14 u procesu odobravanja.	UNDAF 2010 – 2014 Rezultat 1: Demokratsko upravljanje	110325 – Rezultat 18: Međunarodni radni standardi. Međunarodni radni standardi ratificirani i primijenjeni.	Vijeće ministara ESV/ESS FBiH, RS i BD KSBiH, APBiH i UUPRS	Cristina Mihes

Programski rezultati (1)	Veze sa nacionalnim planovima/okvirima (2)	Veze sa UNDAF-om (3)	Veze/ doprinosi MOR Operativnim P&B rezultatima (4)	Strateški partneri (5)	Koordinator rezultata (6)
Prioritet 2: Povećanje mogućnosti za zapošljavanje					
Rezultat 2.1: Uneprijeđen sustav strukovnog obrazovanja i obuke (VET) za poboljšanu zapošljivost s posebnim osvrtnom na ranjive skupine - BiH129 (2.1.u pripremi)	Državna razvojna strategija (DSR) i Strategija socijalne uključenosti (SSU) – obje za razdoblje 2010-14 u procesu odobravanja.	UNDAF 2010 – 2014 Rezultat 1: Demokratsko upravljanje Rezultat 2: Socijalna uključenost	210250 – Rezultat 2: Razvoj vještina: Razvoj vještina povećava zapošljivost radnika, konkurentnost poduzeća i inkluzivnost rasta.	MRSP FBiH, MRBIZ RS; VLADA BD, KSBiH, APBiH i UIUPRS	Natalia Popova
Prioritet 3: Jačanje sustava socijalne zaštite					
Rezultat 3.1: Održivost mirovinskih sustava je ojačana reformskim procesima temeljenim na tripartitnom socijalnom dijalogu -BiH151 (4.3, 2011)	Državna razvojna strategija (DSR) i Strategija socijalne uključenosti (SSU) – obje za razdoblje 2010-14 u procesu odobravanja.	UNDAF 2010 – 2014 Rezultat 1: Demokratsko upravljanje	310225 – Rezultat 4: Socijalna sigurnost: Veći broj osoba ima pristup naknadama socijalnog osiguranja kojima se bolje upravlja i koje su više rodno jednakoopravne.	MRSP FBiH, FBiH PIO/MIO Fond MRBIZ RS; RS PIO Fond, VLADA BD, KSBiH, APBiH i UIUPRS	Kenichi Hirose
Rezultat 3.2: Poboljšani pravni i politički okviri o HIV-u i AIDS-u, kako bi se osigurala učinkovita zaštita prava osoba koje žive sa HIV-om sukladno Preporuci MOR-a br. 200. - BiH152 (8.1, 2011)	Državna razvojna strategija (DSR) i Strategija socijalne uključenosti (SSU) – obje za razdoblje 2010-14 u procesu odobravanja.	UNDAF 2010 – 2014 Rezultat 1: Demokratsko upravljanje Rezultat 2: Socijalna uključenost	310325 – Rezultat 8: HIV/AIDS: Svijet rada pruža učinkovit odgovor na HIV/AIDS epidemiju.	MRSP FBiH, MRBIZ RS; VLADA BD, kantonalna MR, KSBiH, APBiH i UIUPRS Inspekcije rada FBiH, RS i BD, Organizacije osoba koje žive sa HIV-om	Kenichi Hirose Mirela Kadribašić
Rezultat 3.3: Ojačati učinkovitost sustava inspekcije rada radi boljeg promicanja dostojanstvenih uvjeta rada kroz informiranje, savjete i provedbu zakona - BiH153 (11.2, u pripremi)	Državna razvojna strategija (DSR) i Strategija socijalne uključenosti (SSU) – obje za razdoblje 2010-14 u procesu odobravanja.	UNDAF 2010 – 2014 Rezultat 1: Demokratsko upravljanje Rezultat 2: Socijalna uključenost	410275 – Rezultat 11: Radna uprava i Zakon o radu: Radne uprave primjenjuju suvremeno radno zakonodavstvo i osiguravaju učinkovite usluge	MRSP FBiH, MRBIZ RS; VLADA BD, KSBiH, APBiH i UIUPRS Inspekcije rada FBiH, RS i BD	Joaquim Nunes

Tabela 1.2: Monitoring plan – Bosna i Hercegovina

Prioritet 1: Jačanje kapaciteta vladinih institucija i socijalnih partnera za poboljšanje upravljanja na tržištu rada

DP Rezultat 1.1: Pravno i institucionalno okruženje koje omogućava puno ostvarenje socijalnog dijaloga (12.2) (BIH103)		Prekretnica					
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4
Temeљem MOR preporuka tripartitni partneri osmišljavaju i provode mjere kojima se potiče i promiče učinkovito kolektivno pregovaranje na raznim razinama, te poboljšava njihova koordinacija	Objavljeno u službenim novinama.	Slab obuhvat kolektivnim pregovaranjem u privatnom sektoru. Nema kriterija reprezentativnosti za socijalne partnere na državnoj razini i na razini Federacije. Slab sadržaj kolektivnih govora i slabo razumijevanje uloge vlade u kolektivnom pregovaranju u 2011.	Uvedene su najmanje 3 zakonske ili praktične mjere radi unaprjeđenja efektivnosti i obuhvata kolektivnog pregovaranja. Jedna od mjera treba da se odnosi na mirno rješavanje radnih sporova prosinac 2012.	2-dnevna tripartitna radionica o kriterijima reprezentativnosti i na razini države. Tripartitna radionica o europskim praksama o kolektivnom pregovaranju.	Tripartitni seminar i konferencija za medije o dobrim europskim praksama u posredovanju u javnoj službi.		
Propis o uspostavi mehanizma za mirno rješavanje radnih sporova je usvojen u Federaciji BiH.	Službene novine Izvješće o radu relevantnih tijela za mirno rješavanje radnih sporova.	Ne postoji prikladan mehanizam za MRRS. Medijatori u FBiH imenovani od strane Ministarstava među državnim službenicima.	Propis usvojen do kraja 2013.	Tehnička pomoć za kreiranje zakonskog okvira. Prijevod MOR Vodiča za prevenciju i rješavanje radnih sporova u javnom sektoru. Radionica o Vodiču.	Trening regrutiranih medijatora i arbitara i konferencija za medije u FBiH. Promidžba ratifikacije K. 151.	Trening regrutiranih medijatora i arbitara i konferencija za medije u FBiH. Podizanje svijesti o MRRS. Tehnička pomoć za MRRS.	Podizanje svijesti o MRRS. Tehnička pomoć za tjelo za MRRS.
Pod istim PDR Rezultatom BIH102 povezanim s 13.1 uključeni: Usvojen je Akcijski plan za promidžbu ratifikacije i provedbe K. 151.	Vladina izvješća.		Akcijski plan potvrđen do kraja 2012.	Početa radionica uz puno bipartitno sudjelovanje. Izgradnja kapaciteta socijalnih			

DP Rezultat 1.1: Pravno i institucionalno okruženje koje omogućava puno ostvarenje socijalnog dijaloga (12.2) BIH103					Prekretnica			
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	
				partnara korištenjem MOR Pritučenika o kolektivnom pregovaranju i rješavanju sporova u javnoj službi. Izrada zajedničke strategije za promociju K 151.				

DP Rezultat 1.2: Povećan institucionalni kapacitet organizacija poslodavaca i radnika (dva PDR rezultata u IRIS-u: (BIH801-9.3 Osnovica i BIH802-10.2, u pripremi)					Prekretnice			
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	
PO dostavljaju konačne preporuke u svezi sa izmjenama i dopunama Općeg kolektivnog ugovora (OKU) na razini Federacije (FBiH).	Zapisnici sa sastanaka ESV na FBiH razini.	OKU u FBiH ne odražava realnost poduzeća posebice u vremenima krize, 1.1.2012. U 2011. PO poduzimaju istraživanje i analizu pitanja koja izazivaju zabrinutost poslodavaca u svezi s preprekama u biznisu.	Konačne preporuke u svezi sa amandmanima na FBiH OKU do kraja 2012. (OKU ide u prilog održivim poduzećima) 31.12. 2012.	Tehnički savjet u svezi s prijedlogom preporuka				
PO vrše obuku svih članova u svim područjima BiH u pružanju potpore održivim poduzećima (Federacija BiH, Republika Srpska, Brčko distrikt).	Web-stranica PO. Izvješće sa obuke.	PO trenutačno nemaju kapacitet da poduzmu takvu obuku za članove 1.1.2012.	Minimum 1 obuka održana u svakom entitetu i Brčko distriktu do konca 2013.	ToT radionica održana o elementima nužnim da se osiguraju održiva poduzeća.	Radionice za poduzeća članove koje vode PO uz tehničku pomoć MOR-a.			

DP Rezultat 1.2: Povećan institucionalni kapacitet organizacija poslodavaca i radnika (dva PDR rezultata u IRIS-u: (BiH801 -9.3 Osnovica i BiH802 - 10.2, u pripremi)					Prekretnice			
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	
PO dostavljaju konačne preporuke o izmjenama i dopunama Zakona o radu kako bi osigurali da zakonodavstvo pravilno odražava EU direktive.	Zapisnici sa sastanaka ESV na prikladnim razinama. Nacrt amandmana.	PO nisu u cijelosti svjesni utjecaja EU direktiva u svezi s domaćim zakonodavstvom, 1.1.2012.	PO predlažu amandmane na radno zakonodavstvo do kraja 31.12.2013.	Radionica o EU direktivama i domaćem zakonodavstvu održana.	Radionica o amandmana na Zakon o radu u svezi s EU direktivama.	Tehnički komentari na nacrt amandmana na radno zakonodavstvo sukladno sa EU direktivama		
Sindikati daju konkretne prijedloge u svezi politika na Opći kolektivni ugovor i sektorske ugovore.	Izvjешća sindikata. Programi obuke.	Slabo kolektivno pregovaranje na sektorskoj i razini poduzeća.	Set alata za tumačenje, prilagodbu i poboljšanje kolektivnih ugovora na entitetskoj razini i do kraja 2012. distribuiran i korišten od strane članova na sektorskoj razini i razini poduzeća (kraj 2013.)	Distribucija EU dobrih praksi o kolektivnom pregovaranju na razini poduzeća. Dostavljanje modela ugovora na razini poduzeća usklađenih sa sektorskim kolektivnim ugovorima.	Održana tehnička radionica o kolektivnom pregovaranju na sektorskoj i lokalnoj razini.			
Sindikati su razvili i koristili modul za obuku o jednakopravnosti spolova.	Evidencije obrazovnih odjela sindikata.	Sindikati ne organiziraju redovito trening sesije o rodnoj jednakopravnosti za svoje članove (2011.).	Jednakopravnost spolova u kolektivnom pregovaranju je dio redovitog programa obuke sindikata.	Obuka trenera o rodnim pitanjima i politikama	Sindikati provode obuku vodeći računa o naučenim lekcijama iz prvih serija treninga.			

DP Rezultat 1.3 Međunarodni standardi rada se bolje odražavaju u radnom zakonodavstvu BiH826 (18.1, u pripremi)					Prekretnice			
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	
Tripartitni partneri poduzimaju pravne i praktične mjere za primjenu međunarodnih standarda rada kao odgovor na pitanja koje	Eventualno usvojene izmjene i dopune zakona i propisa kojima se provode međunarodni standardi	Nedostatna ekspertiza i slabo razumijevanje akcija nužnih za provedbu	Najmanje dvije aktivnosti poduzete da se unaprijedi razumijevanje i	Analiza praznina. Radionica o provedbi K 94.	Seminar o dobrim praksama o uređivanju netipičnih oblika			

DP Rezultat 1.3 Međunarodni standardi rada se bolje odražavaju u radnom zakonodavstvu BiH826 (18.1, u pripremi)		Prekretnice					
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4
su postavila nadzorna tijela MOR-a.	rada.	međunarodnih standarda rada Siječanj 2012.	znanje o primjeni međ. standarda rada u svezi s K. 94 i reguliranja netipičnih oblika rada. Prosinac 2012.		rada.		
Usvojen je Akcijski plan za promidžbu ratifikacije i provedbe K. 154.	Akcijski plan Službene novine.	Konvencija 154 nije ratificirana (2012.)	Akcijski plan usvojen do kraja 2012.	Tripartitna radionica za diskusiju i izradu akcijskog plana. Verifikacija prijedloga Akcijskog plana.	Pružena tehnička pomoć za provedbu Akcijskog plana.		Određiti će se na osnovu Akcijskog plana.

Prioritet 2: Povećanje mogućnosti za zapošljavanje

DP Rezultat 2.1: Unaprijeđen sustav strukovnog obrazovanja i obuke (VET) za poboljšanu zapošljivost s posebnim osvrtom na ranjive skupine. BIH129 (2.1, u pripremi)		Prekretnice					
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4
Izvršeno je istraživanje i analiza za VET politiku temeljenu na dokazima.	Poglavlje o zapošljavanju u izvješću o razvoju ljudskih resursa.	Nedostatno istraživanje i analiza o reformi VET politike (2011.)	Analiza VET-a izvršena do kraja 2012.	MOR pripremila Poglavlje o zapošljavanju.			
Izvršeno je istraživanje i analiza trendova tržišta rada za ranjive skupine.	MOR izvješće.	Nedostatno istraživanje o detaljnim rezultatima tržišta rada za ranjive skupine.	Urađena dva istraživanja o rezultatima tržišta rada za ranjive skupine do kraja 2013.	Kratki prikaz politike izrađen i distribuiran. Ugovoreno jedno istraživanje.			

Prioritet 3: Jačanje sustava socijalne zaštite

				Prekretnice			
DP Rezultat 3.1: Održivost mirovinskih sustava je ojačana reformskim procesima temeljenim na tripartitnom socijalnom dijalogu - BiH151 (4.3, u pripremi)							
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4
Distribuirana je Analiza o nedavnom iskustvu u mirovinskoj reformi u zemljama središnje i istočne Europe	Izvešće o komparativnoj analizi na službenim jezicima BiH.	Ne postoji detaljna analiza o iskustvima zemalja CEE	MOR preporuke se ogledaju u Prijedlogu zakona o mirovinskoj reformi Federalnog ministarstva rada i socijalne politike i Vlade FBiH. Prijedlog Strategije mirovinske reforme i novi Zakon o PIO/MIO u FBiH usvojen do 2013.	Prijevod usporednog analitičkog izvješća.			
Tripartitni akteri su postigli koncenzus o mjerama mirovinske reforme	Izvešće sa Radionice o dijalogu u svezi s politikama.	Postignut opći koncenzus o nužnosti reforme, ali treba uskladiti različite stavove u svezi s posebitim mjerama.	Koncenzus o paketu mjera mirovinske reforme postignut među tripartitnim partnerima. Nova skupina sastavljena od naučnika, predstavnika sindikata, poslodavaca i umirovljenika je uspostavljena kako bi izradila prijedlog Strategije penzione reforme.	Radionica o dijalogu u svezi s politikama			
DP Rezultat 3.2: Poboļšani pravni i politički okviri o HIV-u i AIDS-u, kako bi se osigurala učinkovita zaštita prava osoba koje žive sa HIV-om sukladno Preporuci MOR-a br. 200 - BiH152 (8.1, 2011)							
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4

Prekretnice				
DP Rezultat 3.1: Održivost mirovinskih sustava je ojačana reformskim procesima temeljenim na tripartitnom socijalnom dijalogu - BiH151 (4.3, u pripremi)	Prekretnice			
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1
Inspektori rada integrireu pitanja HIV/AIDS-a u svoje savjetodavne usluge, sukladno međunarodnim standardima o HIV/AIDS-u.	Popis zadataka inspekcije rada.	Ne postoji popis zadataka o HIV/AIDS pitanjima.	Detaljan popis zadataka o HIV/AIDS pitanjima do prosinca 2012.	<ul style="list-style-type: none"> Prilagodba MOR alata o HIV/AIDS-u 6 trening sesija inspektorima rada pružena tehnička pomoć da prilagode popise zadataka kako bi ugradili HIV/AIDS aspekte.
Poboljšani su postojeći pravni i politički okvir za osiguranje zaštite prava ljudi koji žive sa HIV/AIDS-om sukladno Preporuci MOR-a br. 200.	Sl. list	HIV/AIDS pitanja nisu uključena	Zakoni o zapošljavanju i zakoni o radu u entitetima. Brčko distriktu će imati ugrađene odredbe o HIV/AIDS do kraja 2013.	<ul style="list-style-type: none"> Organizirana tripartitna radionica Prevedena i distribuirana Preporuka MOR-a br. 200. Izvršen pregled postojećeg zakonodavstva.

Prekretnice				
DP Rezultat 3.3: Ojačati učinkovitost sustava inspekcije rada radi boljeg promicanja dostojanstvenih uvjeta rada kroz informiranje, savjete i provedbu zakona - BiH153 (11.2, u pripremi)	Prekretnice			
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1
Smjernice politika za inspekcije rada u svezi s neprijavljenim radom i zaštitom zdravlja i sigurnosti su preispitane ili priređene u konzultaciji sa socijalnim partnerima, te su iste provedene.	<ul style="list-style-type: none"> Smjernice u pisanom obliku Godišnje izvješće 	Nema smjernica o neprijavljenom radu.	Smjernice o politikama pripremljene, postavljene i spremne za korištenje (2012.).	Tehnička pomoć za izradu smjernica o politikama na entitetskom nivou.
				Organiziran trening o neprijavljenom radu.

DP Rezultat 3.3: Ojačati učinkovitost sustava inspekcije rada radi boljeg promicanja dostojanstvenih uvjeta rada kroz informiranje, savjete i provedbu zakona - BiH153 (11.2, u pripremi)		Prekretnice					
Pokazatelj	Sredstvo verifikacije	Osnovica (datum)	Krajnji cilj (datum)	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4
Uspostavljeno je tripartitno tijelo za borbu protiv neprijavljenog rada.	<ul style="list-style-type: none"> Konstitutivni akt Zapisnici sa sastanaka tripartitnog tijela 	Trenutačno nema tripartitnog tijela koje se bavi neprijavljenim radom u svim sektorima (izuzetak: RS, Odbor u oblasti građevinarstva).	Uspostava tripartitnog tijela za borbu protiv neprijavljenog rada (2013.).	Kampanja za podizanje svijesti o neprijavljenom radu.	Uspostava tripartitnog tijela.		
Managementu je pružena potpora i praktični alati radi bolje informiranosti i provedbe zakona o zaštiti zdravlja i sigurnosti na radu, te neprijavljenoga rada.	Dostupni alati (priručnici, alatke, baze podataka).	U inspekcijama rada ne postoji ažurirana baza podataka.	Izrađeni Priručnik o inspekcijama metodama, ažurirana baza podataka, trening plan, popis podataka (2013).	Izrađen Priručnik, plan obuke i popis podataka, obuka inspektora rada – tehnička pomoć.	Uspostavljena baza podataka – tehnička pomoć		
Inspektori rada su obučeni u sigurnosti i zdravlju na radu, zakonu o radu i suvremenim inspekcijama metodama	Liste sudionika	OSH obuka nije organizirana za inspektore rada u Federaciji (ožujak 2012.)	20 inspektora iz Federacije obučeni do konca 2012.	Obuka trenera o učinkovitim sustavima inspekcije rada.			
Potpisani su protokoli o bilateralnoj suradnji sa sestrinskim organizacijama iz istočne Europe i EU.	Bilateralni ili multilateralni sastanci, potpisani sporazumi	Ne postoji iskustvo.	Minimum 2 protokola o saradnji potpisani do konca 2013.	Sudjelovanje na Regionalnoj konferenciji o promociji mreže inspekcija rada u zemljama istočne Europe.	Olažana suradnja sa sestrinskim organizacijama.		